

Türkiye’de Platform Kooperatifçiliği: Dijital Ekonomide Demokratik Bir Alternatif Arayışı

Esra Nur KAZAR¹

ORCID: 0000-0001-5727-0667

Öz

Dijital platformlar üretim ve hizmet süreçlerinde köklü dönüşümler yaratırken, emek süreçlerini daha güvencesiz hâle getirmektedir. Bu bağlamda platform kooperatifçiliği, dijitalleşmenin sunduğu olanaklarla kooperatif değerlerini birleştiren alternatif bir örgütlenme modeli olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, dijital emek piyasalarının neoliberal yapısını kuramsal bir çerçevede ele almakta ve platform kooperatifçiliğinin Türkiye bağlamındaki uygulanabilirliğini tartışmaktadır. Scholz, Srnicek ve Sandoval’ın katkılarından yararlanılarak uluslararası platform kooperatifçiliği deneyimleri literatür üzerinden incelenmiş; ardından Türkiye’deki yapısal koşullar, olası fırsatlar ve sınırlılıklar değerlendirilmiştir. Çalışma, platform kooperatifçiliğinin adil değer paylaşımı ve kolektif örgütlenme açısından önemli bir potansiyel sunduğunu, ancak bu potansiyelin hayata geçirilebilmesi için politika desteği ve toplumsal farkındalığın güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Platform Kooperatifçiliği, Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi, Platform Kapitalizmi, Dijital Emek

Platform Cooperativism in Turkey: A Search for a Democratic Alternative in the Digital Economy

Abstract

Digital platforms transform production and service processes while rendering labor increasingly precarious. In this context, platform cooperativism emerges as an alternative organizational model that combines cooperative values with the opportunities of digitalization. This study theoretically examines platform cooperativism as a response to the neoliberal structure of digital labor markets and discusses its applicability in the Turkish context. Drawing on the contributions of Scholz, Srnicek, and Sandoval, it reviews international expe-

¹ Dr. Öğr. Ü. Yalova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, esranur.kazar@yalova.edu.tr

riences of platform cooperativism through the existing literature and evaluates Turkey's structural conditions and constraints. The study concludes that while platform cooperativism offers significant potential for fair value distribution and collective organization, its realization in Turkey depends on strengthened policy support and increased social awareness.

Keywords: Platform Cooperativism, Social and Solidarity Economy, Platform Capitalism, Digital Labor

Giriş

Türkiye'de dijital platformlar, son on yılda üretim, tüketim ve emek ilişkilerini köklü biçimde dönüştüren başlıca ekonomik aktörler haline gelmiştir. Hizmetlerin dijital arayüzler aracılığıyla sunulduğu ve emek gücünün esnekleştirildiği bu yeni model, küresel ölçekte Uber, Airbnb ve Amazon gibi şirketlerle temsil edilirken (Srnicek, 2017: 45–47); BiTaksi, Trendyol Go ve Sahibinden.com, faaliyetlerini Türkiye pazarında sürdüren dijital platformlardır. BiTaksi, yerli girişim olarak kurulmuş olmakla birlikte güncel sermaye ve ortaklık yapısı içinde Türkiye merkezli Getir ile bütünleşmiş bir ilişki içinde bulunmakta ve uluslararası yatırımcıların dolaylı etkisini de barındırabilmektedir. Sahibinden.com ise hâlen Türkiye merkezli Aksoy Group tarafından kontrol edilen bir platformdur. Trendyol Go'nun çoğunluk hisselerinin Uber Technologies, Inc. gibi uluslararası bir aktöre devredilmesi, bu örnekler arasında farklı sermaye ve kontrol biçimlerinin birlikte var olduğunu göstermektedir (BloombergHT, 2025). Bu çok katmanlı yapı, dijital platformların yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan sorunların yalnızca teknolojik değil, mülkiyet ve yönetim ilişkileriyle de bağlantılı olduğunu göstermektedir. Öte yandan, bu süreç emek güvencesizliği, veri tekelleşmesi ve demokratik denetim eksikliği gibi yapısal sorunları derinleştirmiştir (Scholz & Schneider, 2017: 17–23; Sandoval, 2020: 802–804). Bu çerçevede, söz konusu sorunlar, dijitalleşmenin piyasa ilişkileri, mülkiyet yapıları ve iktidar biçimleriyle nasıl yapısal olarak iç içe geçtiğini ortaya koyan eleştirel bir ekonomi politik yaklaşım çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım doğrultusunda, özellikle “platform kapitalizmi” olarak adlandırılan bu sistemin, sermaye birikimi, emek denetimi ve veri mülkiyeti ilişkileri bağlamında Türkiye özelinde eleştirel bir bakışla incelenmesi gerekmektedir.

Dijital platform kapitalizminin yarattığı yapısal sorunlara karşı, son yıllarda alternatif dijital örgütlenme biçimlerine yönelik arayışlar ivme kazanmıştır. Bu çerçevede, platform kooperatifçiliği modeli dikkat çekici bir çözüm önerisi olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda, Scholz'un (2016: 10–14) öncülüğünde geliştirilen bu yaklaşım, dijitalleşmeyi sosyal adalet, demokratik mülkiyet ve katılımcı yönetim ilkeleri doğrultusunda yeniden kurgulamayı amaçlamaktadır. Bunun ötesinde, platform kooperatifçiliği yalnızca bir mülkiyet yapısını değil, aynı zamanda dijital ekonominin yapısal sorunlarına karşı politik bir müdahale biçimini ifade etmek-

tedir (Sandoval, 2020: 802-805). Neoliberal platformlara karşı kolektif ve katılımcı bir dijital ekonomi modeli öneren bu yapı, özellikle dijital emeğin adil paylaşımı ve dayanışmacı temelde örgütlenmesi açısından alternatif bir yol sunmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışma, platform kooperatifçiliği modelini kuramsal düzeyde analiz etmeyi ve Türkiye bağlamında uygulanabilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Scholz’un kooperatifçilik yaklaşımı, Srnicek’in platform kapitalizmi analizi ve Sandoval’ın eleştirel perspektifi çalışmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Fairbnb, Stocksy ve CoopCycle gibi uluslararası örnekler üzerinden yapılan değerlendirmeler, Türkiye’de henüz gelişmemiş olan platform kooperatifçiliği uygulamalarına yönelik kavramsal bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Çalışma, bu amacı doğrultusunda eleştirel bir kuramsal perspektifle yürütülen nitel sistematik literatür analizi çerçevesinde yapılandırılmıştır. Literatür sentezi ile, dijital kapitalizmin yapısal özellikleri ve buna karşı geliştirilen alternatif modeller değerlendirilmiş; Türkiye’nin toplumsal, hukuki ve dijital altyapı koşulları bu kuramsal çerçeve doğrultusunda analiz edilmiştir. Böylece platform kooperatifçiliğinin yalnızca teknik bir model değil, aynı zamanda toplumsal ve politik bir alternatif olarak Türkiye’de gelişme potansiyeli tartışmaya açılmıştır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye bağlamında sınırlı olan literatüre kuramsal bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Tasarımı

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülen nitel sistematik ve yorumlayıcı bir literatür incelemesine dayanmaktadır. Bu kapsamda ilgili çalışmalar belirli dâhil etme ve dışlama ölçütleri doğrultusunda seçilmiş; çalışmaların temel tartışma eksenleri karşılaştırmalı ve eleştirel bir biçimde değerlendirilerek kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur (Snyder, 2019).

Literatür taraması, 2014–2025 yılları arasında yayımlanan ve Web of Science (SSCI) ile TR Dizin veri tabanlarında yer alan yaklaşık kırk akademik makale üzerinden gerçekleştirilmiştir. Analizin 2014 yılından başlatılmasının gerekçesi, platform kooperatifçiliğinin bu tarihten itibaren literatürde ayrı bir kavramsal ve kuramsal tartışma alanı olarak belirginleşmeye başlamasıdır. Özellikle Scholz’un çalışmalarıyla “platform cooperativism” kavramının sistematik biçimde kullanıma girmesi, bu dönemi anlamlı bir başlangıç noktası hâline getirmektedir. Arama sürecinde “platform cooperativism” ve “platform capitalism” anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Dijital emek, kooperatifçilik ve dayanışma ekonomisi temalarına odaklanan çalışmalar dâhil edilmiş; teknik odaklı veya finansal modelleme temelli makaleler ise dışlanmıştır.

Analiz sürecinde, WoS ve TR Dizin kapsamında yer alan çalışmalar başlık, özet ve ana bulgular üzerinden ön incelemeye tabi tutulmuş; literatürde tekrar eden problem alanları, kavramsal çerçeveler ve tartışma eksenleri doğrultusunda tematik kümeler oluşturulmuştur. Bu temalar, önceden belirlenmiş kuramsal başlıklardan ziyade, analiz edilen çalışmaların içeriklerinden türeyen ortak tartışma

alanlarını yansıtacak biçimde yapılandırılmıştır. Elde edilen temalar; Platform kapitalizmi: Tanım ve Eleştiriler, Platform Kooperatifçiliğinin Normatif ve Kuramsal Temelleri, Mülkiyet, Yönetişim ve Emek İlişkilerinin Yeniden Düzenlenmesi, Uluslararası Deneyimler olmak üzere dört ana başlık altında toplanmıştır. Analiz sürecinde elde edilen ana temalar, alt temaları ve bu temaları temsil eden başlıca çalışmalar Tablo 1’de özetlenmektedir.

Tablo 1: Platform Kapitalizmi ve Platform Kooperatifçiliği Literatüründe Öne Çıkan Tematik Alanlar (2014–2025)

Ana Tema	Alt Temalar	Temsili Kaynaklar
Platform Kapitalizmi: Tanım ve Eleştiriler	Dijital Altyapı sahipliği, Emek güvencesizliği, Veri metalaşması, Demokratik denetim eksikliği, Paylaşım ekonomisinin ticarileştirilmesi.	Erol (2023); Fuchs ve Seignani (2013); Metin (2022); Öz (2023); Sandoval (2020); Schor (2014); Srnicek (2017); Wegner vd. (2024); Yılmaz (2023); Zuboff (2019)
Platform Kooperatifçiliğinin Normatif ve Kuramsal Temelleri	Ortak mülkiyet; Demokratik yönetim, Topluluk yararı; Adil değer paylaşımı, Normatif alternatif olarak dijital kooperatifçilik	Atanasova vd. (2025); Bauwens vd. (2019); Bonduel (2024); Bunders ve De Moor (2023); Christiaens (2024); Eurofound (2023); Firth (2024); Hübscher & Feiler (2025); OECD (2023a; 2023b); Pais ve Zanoni (2024); Papadimitropoulos ve Malamidis (2024); Scholz (2016; 2023); Scholz ve Schneider (2016); Zygmuntowski (2018)
Mülkiyet, Yönetişim ve Emek İlişkilerinin Yeniden Düzenlenmesi	Emek süreçleri ve kolektif haklar; Şeffaflık ve hesap verebilirlik, Veri yönetimi; Piyasa baskıları karşısında demokratik denetim	Bauwens vd. (2019); Bunders ve De Moor (2023); Firth (2024); Pais ve Zanoni (2024); Scholz ve Schneider (2017); Zygmuntowski (2018)
Uluslararası Deneyimler	İşçi girişimli platformlar; Federatif ve ağ-temelli örgütlenme, Açık kaynaklı altyapılar, Ölçeklenebilirlik sorunları, Yönetişim gerilimleri ve güç asimetrisi	Bonduel (2024); Bunders ve De Moor (2023); Eurofound (2023); Fernández ve Barreiro (2020); Ghirlanda ve Kirov (2024); Hübscher ve Feiler (2025); Scholz ve Schneider (2016); Zhang vd. (2024)

Kaynak: Yazarın nitel sistematik literatür analizi.

Tablo 1’de sunulan tematik yapı, literatürde platform kapitalizmi ve platform kooperatifçiliğine ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı temel eksenleri göstermektedir. Bu temalar, çalışmanın izleyen bölümlerinde kuramsal tartışmalar ve uluslararası örnekler çerçevesinde ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Bu kuramsal ve karşılaştırmalı çerçeve doğrultusunda, çalışmanın izleyen bölümlerinde önce Türkiye’de mevcut dijital kooperatifçilik deneyimleri ele alınmakta; ardından platform kooperatifçiliğinin Türkiye bağlamında gelişimine ilişkin olası fırsatlar,

sınırlılıklar ve stratejik öneriler literatür ve ikincil kaynaklar temelinde analitik düzeyde değerlendirilmektedir.

Platform Kapitalizmi: Tanım ve Eleştiriler

Platform kapitalizminin işleyiş biçimini anlamaya yönelik geliştirilen kapsamlı yaklaşımlardan biri, Srnicek’in (2017: 27-50) kategorik analizidir. Srnicek, dijital kapitalizmin farklı platform türleri aracılığıyla nasıl yapılandığını açıklarken, bu yapıyı dört temel kategoriye ayırır: reklam platformları (örneğin Google), bulut altyapı platformları (örneğin Amazon Web Services), endüstriyel platformlar (örneğin GE Predix) ve ürün platformları (örneğin Apple, Spotify). Reklam platformları kullanıcı verileri üzerinden hedeflenmiş reklam gösterimiyle gelir elde ederken, bulut platformları veri işleme ve barındırma hizmeti sağlar; endüstriyel platformlar fiziksel üretim süreçlerini dijitalleştirir, ürün platformları ise yazılım ve donanım bütünlüğü içinde kullanıcı verilerini toplar. Bu kategorik ayırım, platformların işlevsel çeşitliliğini ortaya koysa da hepsinde ortak bir yapı dikkat çeker: kullanıcı verisinin sistematik biçimde toplanması, analiz edilmesi ve ekonomik değere dönüştürülmesi. Srnicek’e göre platform kapitalizmi yalnızca teknik bir altyapı meselesi değil; aynı zamanda ekonomik gücün merkezileştiği, verinin tekelleştiği ve dijital emek sömürsünün kurumsallaştığı yapısal bir dönüşümdür. Bu nedenle platformlar, dijital çağda yeni birikim rejiminin hem aracı hem de öznesi hâline gelmiştir.

Sandoval (2020: 802-805) ise bu yapıyı eleştirel bir bakışla değerlendirerek, platform kapitalizminin emek haklarını zayıflattığını, mülkiyet ve kontrolü dar bir sermaye grubunda yoğunlaştırdığını ve kullanıcı verilerini metalaştırarak sermaye birikimini derinleştirdiğini belirtmektedir. Yılmaz’a (2023: 106-117) göre dijital kapitalizm, emekçileri bireyselleştirerek kolektif direniş olanaklarını zayıflatmakta; bu durum, dijital emek süreçlerinde dayanışma pratiklerinin gerilemesine ve toplu hak taleplerinin silikleşmesine yol açmaktadır. Bu koşullar altında, dijital platformlar yalnızca birer arayüz sağlayıcı değil; aynı zamanda emek süreçlerini yönlendiren, tüketici davranışlarını biçimlendiren ve toplumsal ilişkileri yeniden inşa eden politik aktörler olarak değerlendirilmektedir (Sandoval, 2020: 801-804). Özellikle Uber ve Airbnb gibi örnekler, başlangıçta topluluk temelli ve etik bir söylemle sunulan paylaşım ekonomisinin, zamanla piyasa dinamikleri doğrultusunda ticarileştirildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu nedenle dijital platformlar, literatürde sıklıkla paylaşım ekonomisinin “karanlık yüzü” ya da “steroitli neoliberalizm” biçiminde tanımlanmakta; toplumsal ve çevresel amaçlı girişimlerin önünü kesmekle eleştirilmektedir (Wegner v.d., 2024: 2-3).

Platform kapitalizmine yönelik eleştiriler, çalışmanın izleyen bölümlerinde beş alt tema altında ele alınacaktır: altyapı sahipliği, emek güvencesizliği, veri metalaşması, demokratik denetim eksikliği ve paylaşım ekonomisinin ticarileştirilmesi. Bu temalar, dijital platformların yapısal sorunlarını bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmek için seçilmiştir.

Dijital Altyapı Sahipliği

Platform kapitalizminin yapısal eleştirilerinden ilki, dijital altyapılar üzerindeki mülkiyetin ve kontrolün birkaç şirketin elinde yoğunlaşmasıdır. Srnicek (2017: 27-50), reklam, bulut, endüstriyel ve ürün platformlarını sınıflandırırken, bu platformların tamamının altyapı sahipliği üzerinden değer ürettiğini ve denetim gücü kazandığını vurgular. Narayan (2022: 911-912) ise, bulut bilişimi dijital ekonominin merkezinde konumlandırır; bu teknolojinin, büyümeyi mümkün kılan temel bir sosyoteknik altyapı sunduğunu belirtir. Synergy Research Group'un verilerine göre, 2025 yılının üçüncü çeyreğinde Amazon Web Services, Microsoft ve Google küresel bulut altyapı hizmetleri pazarında kurumsal harcamaların yaklaşık %63'ünü kontrol etmektedir; rapor, pazar paylarındaki kısa dönemli dalgalanmaların sınırlı olduğunu ve lider firmaların son yıllarda konumlarını kalıcı biçimde güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Synergy Research Group, 2025). Amazon Web Services, Microsoft ve Google gibi birkaç küresel aktörün bu altyapıyı yüksek düzeyde yoğunlaşmış bir piyasa yapısı içerisinde kontrol etmesi, yalnızca ekonomik gücün belirli sermaye odaklarında toplanmasına yol açmakla kalmaz; aynı zamanda toplumların iletişim, veri paylaşımı ve çevrimiçi etkileşim biçimleri de bu şirketlerin görünmeyen kontrolü altına girmektedir.

Emek Güvencesizliği

Dijital emek piyasalarında ortaya çıkan güvencesizlik, platform kapitalizmine yöneltilen temel eleştirilerden biridir. Srnicek (2017: 27-50), platformların "esnek" istihdam biçimleri aracılığıyla işgücünü bir maliyet kalemi olarak yeniden yapılandırıldığını; bu sürecin geleneksel iş güvencelerini aşındırdığını ifade etmektedir. Scholz ve Schneider de (2017: 59-62), "gig economy" olarak adlandırılan bu yapının, işçileri sosyal güvenlik, örgütlenme hakkında ve sürdürülebilir gelirden mahrum bıraktığını vurgular. Özellikle Uber, Glovo ve Yemeksepeti gibi platformlar, işçileri sözleşmesel olarak "bağımsız girişimci" veya "kendi hesabına çalışan" statüsünde sınıflandırarak yasal sorumluluklarını azaltmakta; böylece işçi haklarını koruyan düzenlemelerin dışına çıkmaktadır. Türkiye'de platform kuryelerinin hukuki statüsüne odaklanan çalışmalar, bu işçilerin biçimsel olarak bağımsız çalışan olarak tanımlanmalarına karşın, fiilen platformlara ekonomik ve yönetsel açıdan bağımlı bir çalışma ilişkisi içinde yer aldıklarını; çalışma temposu, iş kabulü ve yaptırımların platform tarafından belirlendiğini ortaya koymaktadır (Erol, 2023: 1102-1103).

Türkiye'de Yemeksepeti ve Trendyol kuryelerinin son yıllarda gerçekleştirdiği iş bırakma eylemleri, düşük ücretler, sosyal güvenlik yoksunluk ve sendikal haklara erişimde yaşanan yapısal engeller nedeniyle bu güvencesiz emek rejiminin somut bir tezahürü olmuştur. Erol (2023: 1103-1104), esnaf kurye modelinin, fiziksel işyeri yokluğu, dağınık çalışma biçimi ve "kendi işinin sahibi olma" algısı üzerinden örgütlenme kültürünü zayıflattığını ve sendikalaşmayı fiilen imkânsızlaştırdığını vurgulamaktadır.

Sandoval ise bu yapıyı emek-sermaye ilişkilerinin algoritmik yönetim yoluyla yeniden yapılandırıldığı eleştirel bir ekonomi-politik çerçevede ele alır. Ona göre, emek sürecinin denetimi platform sahipleri tarafından algoritmik yönetim mekanizmaları aracılığıyla gerçekleştirilmekte; bu durum, ücretli emeğin biçimsel olarak serbest ancak fiilen yoğun biçimde kontrol edilen yeni bir dijital iş disiplininin ortaya çıkmasına yol açmaktadır (2020: 802–808). Bu çerçevede platform kapitalizmi, güvencesiz ve parçalanmış emek ilişkilerini kalıcılaştırarak, sınıfsal eşitsizlikleri derinleştiren bir ekonomi politik yapı olarak değerlendirilebilir.

Veri Metalaşması

Platform kapitalizmine yönelik eleştirilerden biri de kullanıcı verisinin bir metaya dönüştürülmesi sürecidir. Veri, yalnızca ham bir bilgi değil; çıkarılan, işlenen ve ekonomik değere dönüştürülen stratejik bir kaynak olarak değerlendirilir (Srnicek, 2017: 39–44). Benzer biçimde, sosyal medya kullanıcılarının ücret almaksızın ürettikleri veri, dikkat ve içerik; platformlar tarafından metalaştırılarak sermaye birikimine dönüştürülmektedir (Fuchs ve Seignani, 2013: 262). Zuboff’un “gözetim kapitalizmi” olarak tanımladığı yapı, yalnızca verilerin ekonomik amaçlarla çıkarılmasına değil, aynı zamanda kullanıcı davranışlarının ölçekli bir biçimde şekillendirilmesine dayanır. Bu bağlamda veri, davranışsal yönlendirme yoluyla toplumsal ilişkileri ve bireysel tercihleri etkileyen yeni bir güç biçiminin aracına dönüşmektedir (2019: 14–15).

Türkiye bağlamında bu durumun en somut örneklerinden biri, Yemeksepeti’nin Mart 2021’de yaşadığı büyük ölçekli veri ihlalidir. 21 milyondan fazla kullanıcı verisinin sızdırılması üzerine, Kişisel Verileri Koruma Kurulu, şirkete idari para cezası uygulamıştır (KVKK, 2021/1324)². Bu olay, verinin yalnızca ekonomik bir meta değil, aynı zamanda güvenlik, kullanıcı hakları ve dijital mahremiyet açısından da kırılğan bir unsur olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Demokratik Denetim Eksikliği

Platform kapitalizmi, dijital altyapıları yalnızca ekonomik faaliyetlerin yürütüldüğü araçlar olmaktan çıkararak, siyasal ve toplumsal süreçleri şekillendiren merkezîleşmiş denetim mekanizmalarına dönüştürmektedir. Scholz’un vurguladığı üzere bu yapı, Silicon Valley merkezli yukarıdan-aşağıya alınan kararlar ve şeffaf olmayan “kara kutu” algoritmalar aracılığıyla işleyerek, kullanıcıları ve emek süreçlerini dışlayan hiyerarşik ve kapalı bir yönetim modeli üretmektedir (Scholz, 2016: 26). Bu yönetim modelinin emek alanındaki yansıması, eleştirel politik ekonomi literatüründe, üretim, ücretlendirme ve denetim süreçlerinin dijital platformlar aracılığıyla ve algoritmik sistemler üzerinden örgütlendiği bir emek rejimi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Fuchs, 2014; Srnicek, 2017). Bu bağlamda, yönetim süreçlerinin şeffaflık ve hesap verebilirlikten yoksun olması, söz konusu emek rejimi üzerinde demokratik denetimi büyük ölçüde ola-

2. 23 Aralık 2021 tarihli ve 2021/1324 sayılı karar

naksız kalmaktadır. Bu rejim içinde konumlanan dijital emekçiler, algoritmalarla belirlenen ücretlendirme, iş dağılımı ve performans değerlendirme süreçlerine tâbi tutulmakta; ancak bu süreçlere katılım, müzakere ya da itiraz haklarından yoksun bırakılmaktadır (Fernández ve Barreiro, 2020).

Zuboff'un (2019) gözetim kapitalizmi çerçevesi, algoritmik yönetimin karar alma süreçlerini teknik ve tarafsız sistemler olarak sunarak siyasal ve toplumsal denetimden uzaklaştırdığını ve bu yolla demokratik süreçleri aşındırdığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda algoritmik yönetimin görünmezliği, ücretlendirme, performans değerlendirme ve iş dağılımı gibi temel kararların hangi kriterlere göre alındığının kullanıcılar, emekçiler ve kamu otoriteleri tarafından izlenememesi ve sorgulanamaması anlamına gelmektedir. Türkiye özelinde bu sorun daha belirgindir; zira dijital platformların karar alma mekanizmaları ne kullanıcılar ne de kamu otoriteleri tarafından etkin biçimde denetlenebilmektedir. Algoritmik işleyişlerin "ticari sır" gerekçesiyle şeffaflıktan kaçırılması, bu platformların çoğunlukla ulusötesi (transnational) şirket yapıları içinde faaliyet göstermesiyle birleştiğinde, denetim yetkisinin farklı ülke ve hukuk rejimleri arasında parçalanmasına yol açmaktadır. Bu durum, ulusal düzenleyici otoritelerin müdahale kapasitesini sınırlamakta; kamu denetiminin çoğu zaman yalnızca büyük ölçekli veri ihlalleri veya kriz anlarıyla sınırlı, reaktif ve yetersiz bir nitelik kazanmasına neden olmaktadır (Zuboff, 2019). Türkiye'de dijital platformlarda çalışmaya ilişkin mevcut çalışmalar, kamu otoritelerinin düzenleyici ve denetleyici kapasitesinin sınırlı kaldığını, platform şirketlerinin ise emek süreçlerini büyük ölçüde denetim dışı biçimde örgütlediğini ortaya koymaktadır (Arslantaş, 2024). Ayrıca Türkiye Bilişim Derneği'nin yapay zekâ yönetişimine ilişkin raporu, algoritmik sistemlerde şeffaflık ve hesap verebilirliğe yönelik bağlayıcı ve kurumsallaşmış mekanizmaların henüz yeterince oluşturulmadığını göstermektedir (Türkiye Bilişim Derneği, 2025). Bu bağlamda kamu müdahaleleri çoğunlukla sonradan ortaya çıkan ihlal ve sorunlara yönelik kalmakta; denetim kapasitesi reaktif, parçalı ve yetersiz bir nitelik kazanmaktadır. Bu çalışmada demokratik denetimin yokluğu, dijital platformlarda karar alma süreçlerinin şeffaf olmaması, bu süreçlere emekçilerin ve kullanıcıların katılımının sağlanmaması ve platform şirketlerinin kamu otoriteleri karşısında etkin bir hesap verebilirlik mekanizmasına tabi olmaması anlamında kullanılmaktadır. Bu koşullar altında demokratik denetimin yokluğu, platform kapitalizminin geçici bir sorunu değil; yapısal, süreklilik arz eden ve kurumsallaşmış bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Böyle bir yapısal eksiklik, dijital ekonominin farklı aktörlerini karar süreçlerinin dışına itmekte ve toplumsal adalet, hesap verebilirlik ve katılım gibi demokratik yönetişimin temel ilkelerini ciddi biçimde zedelemektedir.

Paylaşım Ekonomisinin Ticarileştirilmesi

Paylaşım ekonomisi, bireylerin atıl durumdaki fiziksel kaynaklarını dijital platformlar aracılığıyla başkalarının geçici erişimine sunmalarını içeren; kimi zaman ticari karşılık da barındıran bir tüketici-tüketici etkileşim modeli olarak tanımlanmaktadır (Frenken ve Schor, 2017: 4–5). Ancak bu kavram, ortaya çıktığı andan itibaren neoliberal piyasa mantığı içerisinde şekillenmiş; piyasa ilişkilerinin gündelik yaşamın özel alanlarına doğru genişlemesini mümkün kılan bir çerçeve sunmuştur. Topluluk temelli iş birliği, kaynak verimliliği ve çevresel sürdürülebilirlik gibi etik ilkeler ise, paylaşım ekonomisinin piyasa temelli niteliğini görünmez kılan ve metalaşma süreçlerini meşrulaştıran söylemsel unsurlar olarak işlev görmüştür (Schor, 2014: 1). Bu nedenle paylaşım ekonomisini zamanla ticarileşen bir model olarak ele almaktan ziyade, kavramın başından itibaren metalaşmayı ve ticarileşmeyi içeren bir mantıkla kurgulandığını belirtmek daha isabetlidir.

Uber, Airbnb ve Glovo gibi platformlar, paylaşım ekonomisinin etik ve kolektif değerlerini araçsallaştırarak kâr odaklı büyüme stratejileri doğrultusunda bu modeli yeniden tanımlamışlardır (Atanasova vd., 2025: 419–420; Wegner vd., 2024: 8). Başlangıçta “ekonomik demokrasi” ya da “dayanışma temelli girişimler” olarak sunulan platform modelleri, kısa sürede riskin emekçilere, kârın ise sermaye sahiplerine aktarıldığı yapılara dönüşmüştür. Bu dönüşüm, platformların aracısızlaştırma iddialarına rağmen fiilen bilgi akışını düzenleyen yeni aracı ve denetim mekanizmaları üretmesiyle ilişkilidir. Tim Jordan, dijital platformların bilgi ve etkileşim süreçlerini algoritmalar, protokoller ve platform mimarileri aracılığıyla yeniden örgütlediğini; bu yapıların katılımcılar üzerinde yeni bağımlılık ve kontrol ilişkileri yarattığını vurgulamaktadır (Jordan, 2015: 83–120). Bu çerçevede Airbnb, ev paylaşımını teşvik eden yatay bir model olmaktan çok kent mekânlarının finansallaşmasına katkı sunmuş; Uber ise sürücü özerkliği söylemiyle pazara girmiş olsa da zamanla yoğun denetim, düşük ücret ve güvencesizlikle özdeşleşmiştir (Srnicek, 2017: 66–67).

Bu dönüşüm sürecinde platformlar, bir yandan topluluk odaklı retoriklerini sürdürürken, diğer yandan uygulama düzeyinde neoliberal piyasalaşmayı derinleştirmiştir. Ayrıca “paylaşım”, “katılım”, “ağ” ve “topluluk” gibi kavramlar, platformların marka kimliği içerisinde romantize edilmiş; buna karşılık, emek süreçleri, veri kullanımı ve mülkiyet ilişkileri algoritmik şeffaflıktan yoksun biçimde gizlenmiştir (Fuchs, 2015: 54). Türkiye bağlamında da benzer bir eğilim izlenmektedir. Özellikle Yemeksepeti ve Trendyol gibi platformlar, erken dönem kamuoyu iletişimlerinde yerel esnaf, yerli üretici ve KOBİ’leri desteklemeye vurgu yapan bir söylemle kamuoyunda yer almış; bu söylem teknoloji ve ekonomi basınında da dolaşıma girmiştir (Pazarlama Türkiye, 2021; Dünya Gazetesi, 2021). Zamanla ise bu platformların küresel sermaye ile bütünleşerek, ölçek ekonomisine dayalı platform kapitalizmi modellerine yöneldiği görülmektedir. Nitekim Yemeksepeti’nin 2015 yılında Alman merkezli Delivery Hero tarafından satın

alınması ve Trendyol'un 2018 yılında Çin merkezli Alibaba'ya hisselerinin %75'ini devrederek 2021 itibarıyla bu oranın %86,5'e yükselmesi, Türkiye'de platform şirketlerinin küresel sermaye birikim süreçlerine eklemlenmesine ilişkin somut örnekler sunmaktadır (Öz, 2023: 91-95).

Sonuç olarak, paylaşım ekonomisi çoğu örnekte topluluk temelli ve eşitlikçi bir pratik olarak ortaya çıkmaktan ziyade, başından itibaren platformların kâr odaklı işleyişini meşrulaştıran bir söylem olarak işlev görmüştür. "Paylaşım" kavramı, zaman içinde dönüşmekten çok, platformların ölçeklenme, veri temelli denetim ve kullanıcılar ile emekçiler tarafından üretilen değer platformlarda merkezileştirilmesine dayalı el koyma süreçlerini görünmez kılan bir çerçeve olarak kullanılmıştır. Bu durum, topluluk ve ortak üretim söylemlerinin ticarileştirme ve güçlü platformların yükselişi karşısında geri plana itilmesine yol açmış; kullanıcı gözetimini ve güvencesizliği artırarak alternatif dijital alanların da piyasa temelli eşitsizliklere dönüşmesini beraberinde getirmiştir (Sandoval, 2020: 802).

Alternatif Bir Dijital Ekonomi Modeli Olarak Platform Kooperatifçiliği

Platform Kooperatifçiliğinin Normatif ve Kuramsal Temelleri

Kooperatifçilik, tarihsel olarak 19. yüzyılda sanayileşmenin yarattığı sömürü, güvencesizlik ve eşitsizliklere karşı emekçilerin kolektif öz-örgütlenme biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle Robert Owen'ın öncülük ettiği erken kooperatif deneyimleri ve 1844 Rochdale Öncüleri, kooperatifleri ortak mülkiyet, demokratik yönetim ve toplumsal fayda ilkeleri üzerine inşa etmiştir (Owen, 1817; ICA, 2015). Bu tarihsel miras, kooperatifleri sermaye merkezli işletme modellerinden ayıran temel farkın, üretim ve yönetim süreçlerinde "bir üye, bir oy" ilkesine dayalı demokratik denetim olduğunu ortaya koymaktadır. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), kooperatifleri "ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gönüllü olarak bir araya gelen bireylerin, ortak mülkiyet ve demokratik kontrol altında yönettiği özerk işletmeler" olarak tanımlamaktadır (ICA, 2015). Bu tanım, kooperatifçiliğin yalnızca bir işletme biçimi değil, aynı zamanda normatif bir yönetim ve adalet anlayışı sunduğunu göstermektedir.

Bu tarihsel ve kuramsal miras üzerine inşa edilen platform kooperatifçiliği, dijital teknolojiler aracılığıyla yürütülen ekonomik faaliyetlerin, kullanıcılar ve çalışanlar tarafından ortak mülkiyet ve demokratik yönetim ilkeleri doğrultusunda örgütlenmesini öngören alternatif bir modeldir (Scholz, 2023; Firth, 2024: 207-210). Bu yaklaşım, dijital platform ekonomisine ilişkin literatürde eleştirilen; mülkiyetin ve karar alma yetkisinin platform sahibi aktörlerde yoğunlaştığı, kullanıcılar ve çalışanlar tarafından üretilen değer ise sınırlı sayıda kurumsal aktör tarafından kontrol edildiği merkezîyetçi yapılar karşısında, daha adil ve kolektif bir dijital ekonomi kurgusu sunmayı amaçlamaktadır (Zuboff, 2019; Scholz,

2023). Firth, platform kooperatifçiliğinin yalnızca mevcut platform kapitalizmine etik bir alternatif sunmadığını, aynı zamanda daha demokratik bir dijital düzen için paradigma dönüşümü yaratma potansiyeli taşıdığını tartışmaktadır (Firth, 2024: 207).

Bu çerçevede platform kooperatifçiliği, ortak mülkiyet, demokratik yönetim ve topluluk yararına değer dağıtımı gibi ilkelere dayanan normatif bir model olarak konumlanmaktadır. Scholz ve Schneider, bu modeli emeğin sömürülmesine karşı adil bir değer paylaşımı sağlama kapasitesiyle öne çıkarırken (Scholz ve Schneider, 2017: 24), Zygmuntowski şeffaflık ve hesap verebilirliği demokratik denetim için kritik görmektedir (Zygmuntowski, 2018: 181). Firth de platform kooperatifçiliğinin mevcut platform ekonomisinin dışlayıcı ve merkezietçi yapısına karşı daha demokratik bir dijital düzen için alternatif bir yol sunduğunu vurgulamaktadır (Firth, 2024: 207–210). Dolayısıyla platform kooperatifçiliği hem ekonomik hem de toplumsal adalet perspektifinden radikal bir alternatif olarak değerlendirilebilir.

Mülkiyet, Yönetişim ve Emek İlişkilerinin Yeniden Düzenlenmesi

Platform kooperatifçiliği, yalnızca dijital platformların sahiplik ve işleyiş biçimlerine dair teknik bir düzenleme önerisi değil, aynı zamanda farklı kuramsal yaklaşımların kesişiminde şekillenen normatif bir yaklaşımdır (Scholz, 2016: 2–5; Scholz ve Schneider, 2023: 14–15). Scholz’a göre bu modelin temelinde demokratik mülkiyet, katılımcı yönetim ve adil değer paylaşımı ilkeleri yer almakta; bu yaklaşım, platform kapitalizminin merkezileşmiş yapısına karşı toplumsal denetimi önceleyen alternatif bir dijital ekonomi anlayışı sunmaktadır.

Bu bağlamda platform kooperatifçiliği, platform kapitalizmine ilişkin önceki bölümde ele alınan mülkiyet, emek ve veri ilişkileri üzerinden üretilen eşitsizliklere doğrudan müdahale etmeyi hedefleyen bir dönüşüm iddiası taşımaktadır. Ancak bu dönüşüm potansiyelinin pratikte ne ölçüde gerçekleştirilebildiği, platform kooperatiflerinin karşılaştığı yapısal ve örgütsel gerilimlerin nasıl yönetildiğiyle yakından ilişkilidir. Bunders ve De Moor’un (2023) Avrupa’daki platform kooperatifleri üzerine gerçekleştirdiği kapsamlı araştırma, bu modelin kendi içsel sınırlarını ve gerilimlerini görünür kılmaktadır. Yazarlar, platform kooperatiflerinin bir yandan demokratik yönetim, toplumsal fayda ve dayanışma ilkelerini korumaya çalışırken, diğer yandan piyasa rekabeti, ekonomik sürdürülebilirlik ve ölçeklenebilirlik baskılarıyla karşı karşıya kaldığını vurgulamaktadır. Bu “paradoksal gerilimler”, uygun şekilde yönetildiğinde yenilikçi ve dirençli yapılar ortaya çıkarabilmekte (ör. Signalise, Smart Germany); yönetilemediğinde ise örgütsel gerileme ve başarısızlıkla sonuçlanabilmektedir (ör. Faircab, Smart NL) (Bunders ve De Moor, 2023: 9–12).

Zygmuntowski, platform kooperatifçiliğini “bilişsel kapitalizme” karşı en uygulanabilir alternatiflerden biri olarak tanımlamakta ve özellikle şeffaflık ile hesap verebilirliği demokratik denetim açısından vazgeçilmez görmektedir (Zygmun-

towski, 2018: 181). Bauwens vd. ise bu yaklaşımı daha da radikalleştirerek “açık kooperativizm” modelini geliştirmiştir. Açık kooperativizm, yalnızca kooperatif üyelerinin değil, toplumun tamamının faydasını gözeten; açık kaynak temelli bilgi üretimini ve ortaklaşa değer yaratımını merkeze alan bir ekonomi vizyonu sunmaktadır (2019: 57). Bununla birlikte bu yaklaşım, piyasa mekanizmalarını bütünüyle dışlamaktan ziyade, üretilen ortak değer in etik ve toplumsal faydayı öncelleyen biçimde piyasa ile ilişkilendirilmesini savunmaktadır (Bauwens vd., 2019: 57).

Bu kuramsal tartışmalar, platform kooperatifçiliğinin yalnızca ücretli emeğe değil, aynı zamanda sosyal yeniden üretim süreçlerine de müdahale edebilecek bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Nitekim Pais ve Zanoni, dijital bakım ve ev içi hizmet platformlarını sosyal yeniden üretim krizi bağlamında ele alarak, platform kapitalizminin bakım emeğini metalaştırarak bu krizi derinleştirdiğini ortaya koymaktadır (Pais ve Zanoni, 2024: 28). Bu bağlamda platform kooperatifçiliği literatürünün öne çıkardığı demokratik yönetim ve topluluk temelli örgütlenme ilkeleri, bakım emeğini görünür kılan dayanışmacı alternatifler geliştirme potansiyeline işaret etmektedir.

Uluslararası Deneyimler

Platform kooperatifçiliği, farklı ülkelerde ortaya çıkan örneklerle yalnızca teorik bir öneri olmaktan çıkmış; dijital platform ekonomisi içinde uygulanabilir bir örgütlenme modeli olarak somutlaşmıştır. Bu girişimler, platform kapitalizminin yarattığı güvencesiz çalışma biçimlerine doğrudan bir ikame sunmaktan ziyade, dijital hizmetlerin üretimi ve sunumu sürecinde değer yaratımı, mülkiyet ve yönetim ilişkilerini yeniden düzenlemeyi amaçlayan alternatif kurumsal düzenlemeler olarak değerlendirilmektedir (Scholz & Schneider, 2016; Ghirlanda & Kirov, 2024). Bu bağlamda İtalya ve İspanya merkezli Fairbnb.coop, kısa dönemli konaklama piyasasında Airbnb benzeri platformların yerel topluluklar üzerindeki olumsuz etkilerine karşı geliştirilmiş kooperatif temelli bir girişimdir. Fairbnb modeli, elde edilen gelirin %50’sinin yerel sosyal projelere aktarılmasını öngörerek, platform faaliyetlerinden doğan ekonomik değer in yerel ölçekte yeniden dağıtılmasını hedeflemektedir (Hübscher & Feiler, 2025: 3). Bu yönüyle Fairbnb, platform ekonomisinde ortaya çıkan değer in tamamen piyasa dışına çıkarılmasından ziyade, toplumsal fayda lehine yeniden yönlendirilmesine dayanan bir yaklaşım sunmaktadır.

Benzer biçimde Kanada merkezli Stocksy United, fotoğrafçılar ve görsel içerik üreticilerinin ortak mülkiyetinde faaliyet gösteren bir dijital medya kooperatifidir. Platform, üyelerine piyasa koşulları içinde faaliyet göstermeye devam ederken, telif gelirlerinin paylaşımı ve karar alma süreçlerinde demokratik yönetim ilkelerini benimseyerek değer el koyma ilişkilerini dönüştürmeyi amaçlamaktadır (Scholz & Schneider, 2016: 75).

Avrupa merkezli CoopCycle, bisikletli kuryelerin girişimiyle ortaya çıkmış ve açık kaynaklı yazılım altyapısı sayesinde farklı ülkelerdeki yerel kooperatifle-

rin kendi dağıtım ağlarını kurmasına imkân tanımıştır. 2023 yılı itibarıyla Avrupa genelinde yaklaşık 70 kooperatif bu ağa dâhil olmuştur (Eurofound, 2023). CoopCycle örneği, dijital altyapının kolektif mülkiyet altında örgütlenmesinin, platform ekonomisinde işçilerin pazarlık gücünü artırmaya yönelik kurumsal bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

ABD’de New York merkezli Up & Go platformu ise temizlik işçileri tarafından kurulmuş bir kooperatif girişimi olarak, aracılara ödenen yüksek komisyon oranlarını ortadan kaldırmayı ve üretilen gelirin doğrudan emekçilere aktarılmasını hedeflemektedir (Scholz, 2023; akt. Bonduel, 2024: 3). Bu örnek, platform kooperatifçiliğinin meta üretimini ortadan kaldırmaktan ziyade, emek süreci üzerindeki kontrolü ve gelir paylaşımını yeniden düzenleyen bir örgütlenme biçimi sunduğunu ortaya koymaktadır.

İspanya’daki Mensakas ise Glovo ve Deliveroo gibi yatırımcı odaklı platformların dayattığı güvencesiz çalışma koşullarına karşı, kuryeler tarafından kurulan kooperatif temelli bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Mensakas, kendi dijital uygulamasını ve algoritmik yönetim araçlarını geliştirerek teknolojiyi işçilerin kolektif kontrolüne açmakta; sözleşmeli istihdam, sosyal güvence ve güvenli çalışma koşullarını temel ilkeler olarak benimsemektedir. Ayrıca feminist bir yaklaşım doğrultusunda kadın çalışanlara daha yüksek ücret uygulanması, platform kooperatifçiliğinin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine yönelik sınırlı fakat anlamlı müdahaleler sunabileceğini göstermektedir (Fernández & Barreiro, 2020: 67–80).

Bunlara ek olarak Belçika merkezli Smart kooperatifi, özellikle serbest çalışanlar ve yaratıcı sektör emekçileri için idari destek, sigorta ve faturalandırma hizmetleri sunarak platform ekonomisinde yaygın olan güvencesizlik sorununa kolektif çözümler geliştirmektedir. Ancak Bunders ve De Moor’un (2023) çalışması, Smart ağının farklı ülkelerdeki deneyimlerinin önemli ölçüde çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Smart NL örneğinde, federatif yapı içinde ortaya çıkan yönetim gerilimleri, ölçeklenme sorunları ve merkez–yerel ilişkilerindeki güç asimetrisi nedeniyle örgütsel gerileme yaşandığı vurgulanmaktadır (Bunders & De Moor, 2023: 10–12). Bu bulgular, platform kooperatiflerinin yalnızca normatif ilkelerle değil, aynı zamanda piyasa baskıları ve örgütsel gerilimlerle şekillenen çelişkili üretim ilişkileri içinde varlık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bu uluslararası örnekler bir arada değerlendirildiğinde, platform kooperatifçiliğinin meta üretimini tümüyle dışlayan bir ekonomik model sunmadığı; aksine dijital platform ekonomisi içinde değer üretimi, mülkiyet ve yönetim ilişkilerine müdahale eden alternatif kurumsal düzenlemeler geliştirdiği görülmektedir (Ghirlanda ve Kirov, 2024: 1205–1220 Zhang vd., 2024: 4–35). Türkiye açısından bakıldığında, CoopCycle ve Up & Go gibi işçi girişimli modellerin kuryeler için, Stocksy ve Smart benzeri yapıların ise dijital ve yaratıcı emekçiler için yol gösterici deneyimler sunduğu söylenebilir. Dolayısıyla uluslararası deneyimlerin

aktarımı, Türkiye’de platform kooperatifçiliğinin gelişimi açısından önemli bir öğrenme ve uyarlama alanı oluşturmaktadır.

Türkiye’de Dijital Kooperatifçilik Deneyimleri

Türkiye’de dijital kooperatifçilik, henüz kurumsallaşmış bir platform kooperatifçiliği düzeyine ulaşmamış olsa da farklı alanlarda gelişmekte olan çeşitli deneyimler dikkat çekmektedir. Bu girişimler; kavramsal modelleme, saha uygulamaları ve kamu destekli projeler yoluyla dijital dönüşümün kooperatif yapılar üzerindeki etkilerini somutlaştırmaktadır.

Berkit ve Mayda, Koop 4.0 yaklaşımını geleneksel kooperatifçilik yapılarının dijital medya ile Sanayi 4.0 bileşenleriyle uyumlu hale getirilmesine yönelik yeni nesil bir model olarak tanımlamaktadır. Yazarlar, dijital kültürün toplumsal dönüşüm yaratan etkisini vurgulayarak kooperatifçiliğin bu dönüşüme uygun şekilde yeniden kurgulanması gerektiğini belirtmektedir (Berkit ve Mayda, 2023: 138-139). Koop 4.0 bu anlamda dijital çağın örgütlenme koşullarına uyum sağlayan alternatif bir kooperatifçilik yaklaşımı sunmaktadır. Ayrıca dijitalleşmenin yalnızca teknik bir değişim değil, toplumsal örgütlenme biçimlerini yeniden şekillendiren bir süreç olduğunu kabul eden bu perspektif, Türkiye bağlamında dijital medya ve Sanayi 4.0 bileşenleriyle uyumlu kooperatif pratiklerinin gelişmesine yönelik kuramsal bir çerçeve oluşturarak dijital kooperatifçiliğe ilişkin düşünsel altyapının oluşmasına katkı sağlamaktadır.

Uygulamalı örnekler arasında yer alan Yaren Kooperatifi’nin yürüttüğü “Kooperatif 4.0” projesi, dijital olgunluk analizi, eğitim atölyeleri ve saha uygulamalarıyla öne çıkmaktadır. Sivil Toplum için Destek Vakfı desteğiyle 2023 yılında hayata geçirilen bu projede, 11 kooperatifin dijital kapasitesi değerlendirilmiş ve “Koop 4.0 Dijital Olgunluk Modeli” geliştirilmiştir. Proje çıktıları, kooperatiflerin dijitalleşme süreçlerinde karşılaştıkları yapısal sorunlara dair önemli içgörüler sunmaktadır (SİDV, 2023).

Tutkunca ve Haydar tarafından gerçekleştirilen araştırma ise Çukobirlik örneği üzerinden dijital dönüşümün çalışan algısı üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. 10 ilde faaliyet gösteren 36 kooperatif ve 2 fabrikada yapılan anket çalışmasına dayanan bu araştırma, dijitalleşmenin iş süreçlerine olumlu katkı sunduğunu, ancak yapısal dönüşümün sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır (2022: 66).

Daha güncel bir örnek olarak, Girişimcilik Vakfı (GİRVAK) ve Google.org iş birliğiyle yürütülen “Geleceğin Kooperatifleri Programı”, dijitalleşme eksenli eğitimler, mentorluk ve teknik destek sunarak Türkiye genelindeki kooperatiflerin dijital kapasitesini artırmayı hedeflemiştir. Kadın kooperatiflerinin dijital pazarlama becerilerinin geliştirilmesine yönelik uygulamalı eğitimler, özellikle sosyal medya ve e-ticaret alanında dönüşüme katkı sağlamıştır (GİRVAK, 2025).

UNDP Türkiye tarafından yürütülen başka bir girişimde ise kadın koopera-

tiflerine yönelik dijital araç desteği sunulmuştur. Pandemi sonrası toparlanma sürecinde, bu destek sayesinde kooperatiflerin %76’sı e-ticarete başlamış, %47’si dış pazarlara yönelmiştir (UNDP, 2023). Benzer şekilde FAO Türkiye tarafından desteklenen “HepYerinden” adlı dijital pazaryeri platformu da kadın odaklı tarımsal kooperatiflerin doğrudan dijital platformlar aracılığıyla tüketiciye ulaşmasına imkân sağlamaktadır.

Bu örnekler, Türkiye’de dijital kooperatifçiliğin gelişiminde hem kavramsal hem de pratik düzeyde önemli adımlar atıldığını göstermektedir. Ancak bu girişimlerin sürdürülebilir platform kooperatiflerine dönüşebilmesi için yasal düzenlemelerin güncellenmesi, dijital altyapının kolektif kullanıma uygun hale getirilmesi ve örgütlenme kültürünün yaygınlaştırılması gerekmektedir. Türkiye’deki bu erken aşamadaki uygulamalar, sonraki bölümde detaylandırılacak olan fırsatlar ve engeller bağlamında değerlendirilebilecek potansiyeller sunmaktadır.

Türkiye’de Platform Kooperatifçiliği: Olası Fırsatlar ve Sınırlılıklar

Bu bölümde, çalışmanın kuramsal çerçevesinden hareketle Türkiye bağlamında platform kooperatifçiliğine ilişkin olası fırsatlar ve sınırlılıklar literatür ve ikincil kaynaklara dayalı bir tartışma olarak ele alınmaktadır.

Türkiye’de dijital platform ekonomisinin son on yılda hızla yaygınlaştığı; özellikle ulaşım, yemek dağıtımı ve e-ticaret alanlarında yeni istihdam ve hizmet biçimlerinin ortaya çıktığı literatürde yaygın biçimde tartışılmaktadır. Yemeksepeti, Getir ve Trendyol gibi platformların milyonlarca kullanıcıya ulaşmasıyla birlikte, emek güvencesizliği, düşük ücretler, veri güvenliği sorunları ve demokratik denetim eksikliği gibi yapısal sorunların da literatürde ele alındığı görülmektedir. Bu çerçevede platform kooperatifçiliği, Türkiye bağlamında yalnızca ekonomik bir alternatif olarak değil, aynı zamanda toplumsal adalet ve demokratikleşme açısından potansiyel bir imkân olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, bu modelin uygulanabilirliği; tarihsel ve kurumsal koşullar ile mevcut ekonomik ve siyasal yapı çerçevesinde farklı fırsat ve sınırlılıkları birlikte barındıran bir alan olarak tartışılmaktadır. Türkiye’nin genç ve dijitalleşmeye açık nüfusu, kooperatifçilik geleneği ve sosyal dayanışma pratikleri, platform kooperatifçiliği açısından olası bir zemin sunabilirken; hukuki düzenlemelerin sınırlılığı, finansman olanaklarının kısıtlılığı ve farkındalık düzeyi gibi unsurlar literatürde yapısal sınırlılıklar arasında değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada platform kooperatifçiliği, yalnızca dijital araçlar veya çevrimiçi pazar yerleri kullanan kooperatif girişimleri olarak değil; platformun mülkiyetinin çalışanlar ve/veya kullanıcılar arasında paylaşıldığı ve stratejik karar alma süreçlerinin demokratik yönetim ilkeleri doğrultusunda örgütlendiği özgül bir örgütlenme modeli olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle aşağıda tartışılan fırsatlar ve sınırlılıklar, Türkiye’deki dijitalleşme düzeyindeki kooperatif pratiklerinden ziyade, platformun sahiplik yapısı ve yönetim modelleri açısından platform koo-

peratifçiliğinin hangi koşullar altında mümkün olabileceğini sorgulayan analitik bir çerçeve içinde değerlendirilmektedir.

Olası Fırsatlar

Türkiye’de platform kooperatifçiliğinin gelişimi için, platformun ortak mülkiyetine ve demokratik yönetişimine dayalı modellerin kurulmasını kolaylaştırabilecek bazı yapısal ve kültürel avantajlar mevcuttur. Öncelikle, genç ve dijital teknolojilere hızla uyum sağlayan nüfus, alternatif dijital platform modellerine açık bir kullanıcı ve emekçi potansiyeli oluşturur. TÜİK’in (2022) verilerine göre 16-74 yaş aralığındaki bireylerin %95’inden fazlası internet kullanırken, çevrimiçi alışveriş oranlarında sürekli bir artış gözlemlenmektedir. OECD’nin pandemi sonrası dijital dönüşümü ele alan raporu, dijital teknolojilerin benimsenmesinin hızla arttığını ortaya koyarken (OECD, 2021b), sosyal ekonomi raporu bu ivmenin kooperatif tabanlı dijital girişimler için yeni fırsatlar yarattığını vurgulamaktadır (OECD, 2021a).

Türkiye’nin tarihsel kooperatifçilik geleneği de bu bağlamda önemli bir avantaj sağlar. Tarım Kredi, Tarış ve Esnaf Kefalet gibi kooperatif yapılar, dayanışma ve ortak mülkiyet kültürünün toplumda derin kök saldıgını göstermektedir (KÜSKOOP, 2020). Bu toplumsal hafıza, dijital kooperatifçilik için meşruiyet ve kurumsal kapasite açısından zemin oluşturabilir. Ayrıca, son yıllarda artan emek hareketleri ve özellikle kuryelerin düşük ücretler ile iş güvencesizliği karşısında geliştirdiği taban örgütlenmeleri, platform kooperatifçiliğine yönelik toplumsal talebin büyüdüğünü göstermektedir. Karanfil ve Efe ‘nin çalışması, Türkiye’de esnaf kuryelerin dijital araçlar aracılığıyla kolektif eylemler örgütlediğini ve bu örgütlenmelerin yalnızca güvencesizliğe karşı bir direnç değil, aynı zamanda alternatif örgütlenme biçimleri açısından da bir fırsat sunduğunu ortaya koymaktadır (2025: 46-47). Scholz’un (2016) da belirttiği üzere, sendikaların ve sivil toplum kuruluşlarının bu tür dijital dayanışma deneyimleriyle iş birliği yapması, platform kooperatifçiliğinin hem örgütsel kapasitesini hem de toplumsal görünürlüğünü artırabilecektir (2016: 17-20).

Sınırlılıklar

Türkiye’de platform kooperatifçiliğinin gelişiminde, platformun kooperatif mülkiyetinde kurulmasını ve demokratik biçimde yönetilmesini güçleştiren ciddi yapısal sınırlılıklar da mevcuttur. İlk olarak, hukuki ve kurumsal çerçeve kooperatiflerin dijital platformlarda örgütlenmesini yeterince desteklememektedir. Mevcut Kooperatifler Kanunu, dijital girişimlerin ihtiyaçlarına uygun esnek bir düzenleme sunmadığı gibi, platform tabanlı kooperatifler için özel bir yasal statü de tanımlamamaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2020). Buna karşın Avrupa’da bazı ülkeler, dijital kooperatiflerin gelişimini destekleyen düzenlemelerle bu alanda ilerleme kaydetmiştir. Örneğin, Fransa ve İspanya’da kooperatiflere yönelik uy-

gun hukuki çerçeve ve teşvikler, CoopCycle³ gibi uluslararası dağıtım platformu federasyonuna bağlı yerel kurye kooperatiflerinin güçlenmesine olanak tanımıştır (OECD, 2023a: 30).

İkinci olarak, finansman kaynaklarının sınırlılığı önemli bir engel oluşturmaktadır. Türkiye’de kooperatiflerin sermaye birikimi genellikle düşük düzeyde kalmakta, dijital teknoloji yatırımları için gerekli finansal araçlara erişim oldukça kısıtlı olmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2021). Buna karşın Avrupa’da Fairbnb gibi girişimler hem kooperatif sermayesi hem de kamu destekli fonlar sayesinde Airbnb’ye alternatif bir konum kazanabilmiştir (Fuster Morell, 2020). Türkiye’de ise bu tür destek mekanizmalarının eksikliği, girişimlerin ölçeklenmesini ciddi biçimde zorlaştırmaktadır.

Üçüncü olarak, farkındalık ve bilgi eksikliği platform kooperatifçiliğinin yaygınlaşmasını engelleyen önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Karanfil ve Efe’nin (2025) çalışması, kuryelerin kolektif örgütlenme deneyimlerine sahip olduklarını ortaya koymakla birlikte, bu deneyimlerin kooperatif modeline dönüşmesi konusunda bilgi, kurumsal destek ve yönetsel kapasitenin sınırlı olduğunu göstermektedir (s. 23). Bununla birlikte, söz konusu bulgular belirli bir örneklemle sınırlı olup, kolektif örgütlenme pratiklerinin hangi koşullar altında kooperatifleşmeye evrilebildiğine ilişkin daha kapsamlı ve karşılaştırmalı araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Avrupa’daki örneklerde platform kooperatifleri, federatif ağlar ve kooperatif ekosistemleri aracılığıyla girişimciler ile emekçileri bir araya getirmekte; bilgi, deneyim ve örgütsel öğrenme süreçlerini kurumsallaştırmaktadır (Bunders & De Moor, 2023: 4–10).

Son olarak, neoliberal piyasa baskısı ve kültürel bariyerler, Türkiye’de platform kooperatifçiliğinin gelişiminde önemli engeller arasında yer almaktadır. Literatürde dijital platformların sıklıkla “yenilikçi girişimcilik” ve “esneklik” söylemleri üzerinden meşrulaştırıldığı; hız odaklı büyüme ve rekabet vurgusunun toplumsal fayda ve demokratik denetim ilkelerinin önüne geçtiği tartışılmaktadır (Sandoval, 2020: 806–812). Bununla birlikte, bu söylemin farklı ulusal bağlamlarda nasıl üretildiği ve ne ölçüde hegemonik hâle geldiğine ilişkin ampirik ve karşılaştırmalı analizlerin sınırlı olduğu da görülmektedir. Buna karşılık, Avrupa’da sosyal ve dayanışma ekonomisi ekosistemleriyle ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde gelişen platform kooperatifleri, kamu otoriteleri tarafından tanınan ve desteklenen aktörler hâline gelerek kamusal alanda daha güçlü bir kabul ve meşruiyet zemini elde edebilmektedir (OECD, 2023b: 16–23). Türkiye’de dijital platform ekonomisinin bireysel performansa, rekabete ve esnek çalışma pratiklerine dayanan yapısı, platform çalışanlarının kolektif örgütlenmesini sınırlayabilen bir zemin üretmektedir. Nitekim platform çalışmasının parçalı ve izole doğası, çalışanlar arasında ortak bir kimlik ve dayanışma kültürünün oluşmasını zorlaştırmaktadır (Metin, 2022: 933). Bu durum, kooperatifçilik deneyiminin güçlü sosyal ekonomi örneklerine kıyasla

3. CoopCycle örneği için bkz. OECD (2023a), Empowering Communities with Platform Cooperatives,

uygulamada istenilen düzeye ulaşamadığı Türkiye bağlamında daha belirgin yapısal sınırlılıklara işaret etmektedir. Türkiye’de kooperatiflerin kırılğan bir yapıya sahip olduğu; ortaklık bilinci, yönetsel kapasite ve kooperatifçilik kültürünün yeterince içselleştirilemediği, ampirik çalışmalarda ortaya konulmaktadır (Karakoyun, 2023: 3169–3184). Bu yapısal ve kültürel sınırlılıklar, platform kooperatifçiliğinin gelişimini zorlaştırabilecek etmenler olarak değerlendirilebilir ve dayanışma pratiklerinin dijital platformlara aktarılmasını güçleştirebilmektedir.

Platform Kooperatifçiliğinin Türkiye’de Başlatılması İçin Stratejik Öneriler

Bu bölümde sunulan stratejik öneriler, çalışmanın önceki bölümlerinde tartışılan platform kapitalizmine yönelik eleştiriler ile platform kooperatifçiliğine ilişkin kuramsal yaklaşımlar temelinde geliştirilmiştir. Bölümün amacı, literatürde öne çıkan yaklaşımlar doğrultusunda Türkiye bağlamında platform kooperatifçiliğine ilişkin olası stratejik öneri alanlarını analitik bir çerçevede ortaya koymaktır.

Türkiye’de platform kooperatifçiliğine doğrudan karşılık gelen, kurumsallaşmış örnekler henüz sınırlıdır. Bu bölümde yer verilen örnekler, platform kooperatifçiliği olarak değerlendirilebilecek yapılar olmaktan ziyade, mevcut kooperatiflerin dijital araçları kullanarak faaliyetlerini sürdürme ve genişletme yönünde attıkları adımlara işaret etmektedir. Buna karşın platform kooperatifçiliği, dijital emek sömürsüne karşı alternatif bir örgütlenme modeli olarak önemli bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyelin somut yapılara dönüşebilmesi, mevcut kooperatiflerin dijitalleşmesinden farklı olarak, dijital platform mülkiyeti ve yönetişiminin emek lehine yeniden yapılandırılmasını hedefleyen; çok aktörlü, katılımcı ve sürdürülebilir stratejik adımların geliştirilmesini gerektirmektedir.

Aşağıda, Türkiye’de platform kooperatifçiliğinin bir örgütlenme modeli olarak başlatılması ve geliştirilmesine yönelik temel stratejik öneri alanları ele alınmaktadır.

Hukuki ve Kurumsal Altyapının Oluşturulması

Türkiye’de dijital platformlar temelinde örgütlenecek kooperatiflerin gelişimi için gerekli hukuki çerçeve henüz oluşturulmamıştır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, ağırlıklı olarak geleneksel üretim ve hizmet sektörlerine odaklanmakta; dijital tabanlı, esnek ve çevrimiçi çalışan kooperatif modelleri için uygun bir yasal altyapı sunmamaktadır. Bu durum, girişimciler açısından ciddi hukuki belirsizlikler yaratmakta ve dijital kooperatif girişimlerinin önünü kesmektedir.

Uluslararası örnekler, bu alanda nasıl bir yasal ve kurumsal dönüşüm gerektiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Örneğin Fransa merkezli CoopCycle, 2017 yılında bisikletli kuryelerin inisiyatifıyla kurulan ve zamanla farklı ülkelerde faaliyet gösteren kooperatifleri bünyesinde toplayan bir federasyon yapısına dönüşmüştür. CoopCycle, yalnızca açık kaynaklı bir yazılım altyapısı sunmakla

kalmaz; aynı zamanda üye kooperatiflere hukuki destek, sigorta, muhasebe ve yönetim konularında da danışmanlık hizmeti sağlar. Şu anda altı Avrupa ülkesinde (Fransa, İspanya, Almanya, Belçika, Danimarka, Polonya) ve bazı AB dışı ülkelerde toplamda 70’e yakın kooperatifi bünyesinde barındırmaktadır (OECD, 2023a: 20-21). Bu örnek, platform kooperatifliğinin hem yerel hem de uluslararası düzeyde örgütlenebileceğini ve başarılı bir kurumsal yapı ile sürdürülebilir hale gelebileceğini göstermektedir.

Türkiye’de benzer bir gelişim için şu adımların atılması gerekmektedir: Kooperatifler Kanunu, dijital tabanlı kooperatif modellerini kapsayacak biçimde güncellenmelidir. Dijital kooperatiflere özgü bir tüzel statü tanımlanmalı; kuruluş süreçleri dijital dünyaya uygun biçimde kolaylaştırılmalıdır. Kamu destekleri, vergi muafiyetleri ve teşvik mekanizmaları ile bu girişimlerin kurulum ve sürdürülebilirliği güvence altına alınmalıdır. Bu yöndeki hukuki ve kurumsal reformlar, platform kooperatifliğinin Türkiye’de işlerlik kazanması için gerekli zemini oluşturacaktır. Öte yandan, bu adımların Türkiye bağlamında daha somut ve ihtiyaçlara duyarlı biçimde geliştirilebilmesi için, kooperatiflerin dijital kapasite, yönetim yapıları ve karşılaştıkları hukuki engellere ilişkin deneyimlerini ortaya koyan araştırma tasarımlarının geliştirilmesi, politika yapım sürecini destekleyici bir katkı sunacaktır.

Finansal ve Teknik Destek Mekanizmalarının Kurulması

Platform kooperatifliğinin Türkiye’de gelişebilmesi, yalnızca hukuki düzenlemelere değil, aynı zamanda güçlü bir finansal ve teknik destek altyapısının varlığına bağlıdır. Dijital tabanlı kooperatif girişimlerinin kuruluş aşamasında karşılaşılan sınırlı sermaye birikimi ve teknolojik altyapıya erişim sorunları, bu yapıların sürdürülebilirliğini zorlaştıran temel engeller arasında yer almaktadır. Özellikle yazılım geliştirme, kullanıcı deneyimi tasarımı ve veri güvenliği gibi alanlarda uzmanlık ve mali kaynak gereksiniminin yüksek olması, kolektif mülkiyete dayalı bu girişimler açısından ek bir maliyet baskısı yaratmaktadır. Nitekim Türkiye’de kooperatiflerin finansal, kurumsal ve dijital kapasite sorunları, kamu politikası düzeyinde de tanımlanmış olup, bu alanların güçlendirilmesi 2025–2029 Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı’nın temel hedefleri arasında yer almaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025).

Bu noktada, kamu kurumları, kalkınma ajansları ve yerel yönetimlerin sağlayabileceği çok katmanlı destek mekanizmaları kritik önemdedir. Dijital kooperatifler için özel olarak tasarlanmış hibe ve teşvik programları, faizsiz kredi imkânları ve teknik danışmanlık hizmetleri gibi araçlar, bu modelin yaygınlaştırılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu kapsamında yazılım geliştirme, Ar-Ge ve teknik danışmanlık faaliyetleri yürüten üniversiteler ve teknoparkların mevcut kurumsal kapasitesinin, kooperatif girişimcilerini de kapsayacak biçimde genişletilmesi, yazılım ve dijital altyapıya erişimi kolaylaştırarak platform kooperatifliğinin gelişimine katkı sağlayabilir.

Bu tür desteklerin eksikliği, birçok başarılı girişimin sınırlı kalmasına neden olabilmektedir. Örneğin, kısa dönemli konaklama sektöründe alternatif bir model olarak ortaya çıkan Fairbnb.coop, yerel topluluk yararını merkeze alan gelir paylaşımı modeliyle dikkat çekmektedir. Ancak Hübscher ve Feiler'in saha araştırmasına göre, Fairbnb üyeleri yapıyı etik değerlere dayalı bir alternatif olarak tanımlasa da platformun teknik kapasitesinin sınırlı olması, kullanıcı sayısının düşük kalması ve yeterli finansal destek bulamaması gibi zorluklar, girişimin ölçeklenmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, kamu destekleri ve teknik altyapı yatırımlarının, platform kooperatiflerinin sürdürülebilirliği açısından ne denli belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Hübscher & Feiler, 2025: 7-9).

Türkiye'de kooperatiflerin finansal, kurumsal ve dijital kapasitelerinin güçlendirilmesi, 2025-2029 Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı'nda politika hedefleri arasında yer almakta; bu hedefler, dijital kooperatif girişimlerine yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025). Bu doğrultuda Türkiye'de benzer bir örgütlenme altyapısının oluşturulabilmesi için dijital kooperatif girişimlerine özel kamu fonları ve yatırım destek programlarının oluşturulması; yerel yönetimler ve kalkınma ajansları tarafından fiziksel altyapı, tanıtım ve eğitim desteklerinin sunulması; üniversite ve sivil toplum iş birlikleriyle teknik danışmanlık, yazılım geliştirme ve eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca açık kaynak yazılımlar ve ortak dijital platform altyapılarının desteklenmesi, maliyetlerin düşürülmesine ve bilgi paylaşımının teşvik edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu bütüncül yaklaşım, dijital kooperatif girişimlerinin yalnızca kurulmasını değil, aynı zamanda ekonomik ve teknolojik olarak rekabet edebilir hâle gelmesini de mümkün kılacaktır.

Eğitim, Farkındalık ve Kültürel Uyum Süreci

Platform kooperatifçiliğinin Türkiye'de gelişimi, yalnızca yapısal ve hukuki engellerin aşılmasıyla değil, aynı zamanda bu modele yönelik toplumsal farkındalığın artırılması ve kültürel kabulün güçlendirilmesiyle de yakından ilişkilidir. Türkiye bağlamında kooperatifçilik, özellikle genç nüfus arasında sınırlı bilgi düzeyiyle algılanmakta ve çoğu zaman geçmişteki bürokratik ve başarısız kooperatif deneyimleri üzerinden değerlendirilmektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan erken dönem ampirik çalışmalar, gençler arasında kooperatif algısının demokratiklik, şeffaflık ve etkililik açısından sorunlu bir zemine sahip olduğunu ortaya koymuştur (Altinkaya, 2010). Daha güncel araştırmalar ise bu algının yalnızca gençlere özgü olmadığını; kooperatiflerin genel olarak geçmiş uygulamalar üzerinden eleştirilmeye devam ettiğini göstermektedir (Başaran & Irmak, 2024: 5-6). Uluslararası literatür de gençler ile kooperatif modelleri arasındaki bağın, özellikle eğitim ve girişimcilik ekosistemlerinde yeterince kurulamamış olmasının bu algısal sürekliliği beslediğine işaret etmektedir (CICOPA, 2018).

Bu çerçevede söz konusu algıların, kolektif ekonomik örgütlenme biçimlerinin dijitalleşen emek ve üretim pratikleriyle ilişkilendirilmesini zorlaştıran kültürel etkenler arasında yer aldığı ve platform kooperatifçiliğinin potansiyelinin hayata geçirilmesini sınırladığı söylenebilir.

Bu nedenle hem girişimciler hem de platform emekçileri için kapsamlı bir eğitim ve farkındalık süreci yürütülmelidir. Kooperatifçilik ilkeleri, dijital dayanışma ekonomisi modelleri, ortak mülkiyet ve demokratik yönetim gibi konularda bilinç oluşturmak, bu modelin benimsenmesini kolaylaştıracaktır. Ayrıca bireysel rekabetin hâkim olduğu platform ekonomisi kültüründen, iş birliği ve topluluk yararına dayalı bir kolektif kültüre geçiş süreci de desteklenmelidir.

Bu dönüşüm yalnızca bireylerle sınırlı kalmamalı; üniversiteler, STK’lar, sendikalar ve medya kuruluşları gibi kurumsal aktörler de sürece aktif biçimde katılmalıdır. Özellikle üniversitelerde, başta iktisat, sosyoloji, mühendislik ve iletişim fakülteleri olmak üzere, platform kooperatifçiliğine yönelik dersler, atölyeler ve uygulamalı projeler teşvik edilmelidir. Sivil toplum örgütleri, dijital emekçilerin örgütlenme pratiklerini desteklemeli; medya ise kooperatif tabanlı alternatif dijital girişimlerin görünürlüğünü artırarak toplumsal meşruiyetini güçlendirmelidir.

Uluslararası örnekler de bu kültürel dönüşümün önemini ortaya koymaktadır. Örneğin İspanya ve İtalya’da kooperatifçilik, eğitim sistemine ve yerel yönetim yapılarına entegre edilerek, dijital kooperatif girişimlerinin hem teknik hem de kolektif kapasitesini geliştirmeye olanak sağlamıştır (OECD, 2021a).

Yerel Yönetim ve Toplumsal Aktörlerle İş birliği

Platform kooperatifçiliği, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir örgütlenme biçimi olduğundan, yerel düzeydeki kurumlar ve topluluklarla güçlü iş birlikleri kurmak bu modelin sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Türkiye’de özellikle büyükşehir belediyeleri, kalkınma ajansları, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşları gibi yerel aktörler, dijital kooperatif girişimlerinin desteklenmesinde dönüştürücü bir rol oynayabilir.

Yerel yönetimler hem altyapı desteği hem de meşruiyet üretimi açısından merkezi konumdadır. Kooperatiflerin görünürlüğünü artıracak kampanyalar düzenlemek, kamusal dijital platformlara erişim sağlamak, mekânsal imkânlar sunmak ve yerel fonları bu girişimlere yönlendirmek gibi araçlarla destek sağlayabilirler. Özellikle gençlerin yoğun olduğu kentlerde, bu tür girişimler aynı zamanda istihdam yaratma ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme potansiyeline sahiptir. Belediyeler, katılımcı bütçeleme ve topluluk temelli planlama süreçlerine dijital kooperatifleri dahil ederek, bu modelin kentsel yaşamla daha bütünleşik hale gelmesini mümkün kılabilir.

Sivil toplum kuruluşları ve sendikalar da platform kooperatifçiliği için stratejik ortaklardır. Özellikle dijital emekçilerin örgütlenmesi, hak temelli taleplerin dile

getirilmesi ve teknik kapasite geliştirme alanlarında bu aktörlerin sağlayacağı destek belirleyicidir. Örneğin, Avrupa'da CoopCycle gibi platform kooperatifleri, yerel sendikalarla iş birliği yaparak hem taban örgütlenmesini güçlendirmekte hem de toplumsal meşruiyet kazanmaktadır (Scholz, 2016).

Ayrıca yerel düzeydeki üniversiteler, kooperatifçilik konusunda araştırma, eğitim ve mentorluk faaliyetleri yürüterek, bilgi ve deneyim aktarımı sağlayabilir. Teknik üniversiteler yazılım, mühendislik ve kullanıcı deneyimi alanlarında katkı sunarken, sosyal bilim fakülteleri yönetim, örgütlenme ve toplumsal etki konularında yol gösterici olabilir.

Türkiye'de platform kooperatifçiliğinin yaygınlaşabilmesi için bu çok paydaşlı iş birliği yapılarının geliştirilmesi; yerel aktörlerin, merkezi kurumlarla birlikte koordineli bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Bu tür iş birlikleri sayesinde kooperatif girişimleri yalnız kalmaz, aynı zamanda dayanışmacı ekonomi ilkeleri etrafında güçlenen yerel ağlara entegre olur.

Sonuç

Türkiye'de dijital platform ekonomisinin hızlı yaygınlaşması, emek süreçlerinin yeniden biçimlenmesine, veri üzerinde yeni tekelleşme biçimlerinin ortaya çıkmasına ve algoritmik yönetim pratiklerinin demokrasi ve hesap verebilirlik açısından tartışmalı bir zemin yaratmasına neden olmaktadır. Bu çalışma, platform kapitalizminin söz konusu yapısal sorunlarını kuramsal bir çerçevede ele alarak, dijitalleşmenin teknik bir yenilikten ziyade toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten bir mekanizma hâline geldiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda platform kooperatifçiliği hem dijital emeğin korunması hem de demokratik yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi açısından dikkat çekici bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

Platform kooperatifçiliği; ortak mülkiyet, katılımcı karar alma, kolektif değer üretimi ve veri üzerinde topluluk kontrolü gibi ilkeleriyle dijital platform ekonomisine yönelik eleştirilere alternatif bir örgütlenme modeli sunmaktadır. Türkiye bağlamında kooperatifçiliğin mevcut durumu hem yapısal sınırlılıkları hem de potansiyel gelişim alanlarını birlikte barındıran bir görünüm sergilemektedir. Nitekim Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2025–2029), kooperatiflerin finansmana erişimde güçlükler yaşadığını, mevcut yasal altyapının kooperatifçiliğin güncel ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi gerektiğini ve kooperatifçiliğe ilişkin toplumsal farkındalığın artırılmasına ihtiyaç bulunduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025).

Buna karşılık aynı politika belgesi, Türkiye'de kooperatifçiliğin tarihsel olarak ahilik ve imece gibi dayanışma pratiklerine dayanan güçlü bir toplumsal arka plana sahip olduğunu vurgulamakta; dijital dönüşüm, bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması ve yenilikçi kooperatifçilik uygulamalarının desteklenmesini öncelikli hedefler arasında tanımlamaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2025). Bu çerçevede,

platform kooperatifçiliği Türkiye’de mevcut yapısal kısıtlar içinde sınırlı olmakla birlikte, politika belgelerinde tanımlanan hedefler doğrultusunda uzun vadeli bir gelişim potansiyeli taşıyan bir model olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, platform kooperatifçiliğinin Türkiye’de uygulanabilir hâle gelebilmesi için gerekli koşullara ilişkin normatif ve politika odaklı bir tartışma sunmaktadır. Bu çerçevede, dijital kooperatiflere özgü bir tüzel statünün oluşturulması, kamu desteklerinin kurumsallaştırılması, teknik altyapı yatırımlarının artırılması ve algoritmik şeffaflık standartlarının tanımlanması, literatürde sıklıkla vurgulanan yapısal gereklilikler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte dijital emekçiler, girişimciler ve yerel yönetimlere yönelik kapasite geliştirici eğitimlerin yaygınlaştırılması ve yerel destek mekanizmalarının güçlendirilmesi, modelin sürdürülebilir biçimde hayata geçirilmesine yönelik tamamlayıcı politika araçları olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de henüz kurumsallaşmış bir platform kooperatifçiliği örneğinin bulunmaması, modelin uygulanamaz olduğuna işaret etmekten ziyade, bu alandaki gelişimin bağlama özgü ve çoklu dinamikler üzerinden şekillendiğini düşündürmektedir. Nitekim Scholz (2016), platform kooperatifçiliğinin farklı ülkelerde tek tip bir gelişim yolu izlemediğini; bazı bağlamlarda hukuki ve kurumsal düzenlemelerden önce, tabandan gelişen ve deneysel girişimler aracılığıyla ortaya çıktığını, bazı bağlamlarda ise mevcut kooperatifçilik geleneği ve kurumsal yapıların bu girişimleri izleyerek şekillendiğini vurgulamaktadır (Scholz, 2016: 14-18). Bu çerçevede Türkiye’deki örnek eksikliği, tek bir yapısal nedene indirgenemeyecek; hukuki, kurumsal, ekonomik ve toplumsal etkenlerin birlikte değerlendirilmesini gerektiren çok boyutlu bir tartışma alanı olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışma, platform kooperatifçiliğini dijital emeğin örgütlenmesi, veri egemenliği ve demokratik dijital yönetim tartışmaları çerçevesinde ele alan kuramsal bir değerlendirme sunmaktadır. Türkiye bağlamında bu modelin nasıl bir karşılık bulabileceği, ancak saha araştırmalarına dayalı ampirik çalışmalarla anlaşılabilir. Bu doğrultuda gelecek araştırmaların, bu çalışmada sunulan kuramsal çerçeveyi nitel ve nicel saha verileriyle destekleyerek yerel örgütlenme pratiklerini, kullanıcı topluluklarının deneyimlerini ve alternatif dijital platform tasarımlarını incelemesi hem literatüre hem de politika tartışmalarına önemli katkılar sunacaktır. Bu tür ampirik çalışmalar, dijital ekonominin daha katılımcı, toplumsal yarar odaklı ve dayanışmacı bir çerçevede yeniden düşünülmesine yönelik kuramsal ve kurumsal tartışmaları derinleştirecektir.

Kaynakça

- Altinkaya, Z. (2010). *Üniversite gençliğinin kooperatif algısı üzerine bir araştırma*. ABMYO Dergisi, 5(17), 67–88.
- Atanasova, A., Eckhardt, G. M., & Laamanen, M. (2025). Platform cooperatives in the sharing economy: How market challengers bring change from the margins. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 53(2), 419–438.

- Başaran H, Irmak E. (2024). A research on the people's perception and expectations and the behaviours of the cooperative partners in Balıkesir. *Sustainable Social Development*. 2(3): 2397. <https://doi.org/10.54517/ssd.v2i3.2397>.
- Bauwens, M., Kostakis, V., & Pazaitis, A. (2019). *Peer to peer: The commons manifesto*. University of Westminster Press.
- Berkit, Ö. Ç., & Mayda, M. (2023). Dijital Medya Tabanlı Yeni Nesil Kooperatifçilik Yaklaşımı: Koop 4.0. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, 14(65), 135-178. <https://doi.org/10.59281/Turkiz.1327105>.
- BloombergHT. (2025). "Uber, Trendyol GO'nun Çoğunluk Hisselerini Satın Alıyor." May 6, 2025. <https://www.bloomberght.com/uber-trendyol-go-nun-cogunluk-hisselerini-satin-aliyor-3747857>. 25.12.2025.
- Bonduel, L. (2024). R. T. Scholz'un "Own This! How Platform Cooperatives Help Workers Build a Democratic Internet" adlı kitabının değerlendirmesi. *Questions de communication*, 46, 1–5.
- Bunders, D.J., & De Moor, T. (2023). Paradoxical Tensions as a Double-Edged Sword: Analysing the Development of Platform Cooperatives in the European Gig Economy. *Journal of Management Inquiry*, 33(4), 366-382.
- Christiaens, T. (2024). Platform cooperativism and freedom as non-domination in the gig economy. *European Journal of Political Theory*, 24(2), 176-199.
- CICOPA. (2018). *Global study on youth cooperative entrepreneurship*. International Organisation of Industrial and Service Cooperatives.
- Dünya Gazetesi. (2021). *Trendyol, KOBİ'leri ve yerli üreticileri e-ticarette büyütüyor*. <https://www.dunya.com/sirketler/trendyol-kobileri-e-ticarette-buyutuyor-haberi-620247>. (27.12.2025).
- Eurofound. (2023). *CoopCycle study*
- Evangelos Papadimitropoulos (2021) Platform Capitalism, Platform Cooperativism, and the Commons, *Rethinking Marxism*, 33:2, 246-262, DOI:10.1080/08935696.2021.1893108. <https://apps.eurofound.europa.eu/platformeconomydb/coopcycycle-103057>.
- Erol, A. (2023). Kendi Hesabına Çalışan (Esnaf) Kuryelerin Hukuki Statüleri ve Sendikalaşma Hakları. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 31(3), 1081-1108. <https://doi.org/10.15337/suhfd.1288017>.
- FAOTürkiye (2023). *Kooperatifler İçin Dijital Pazar Yeri: HepYerinden*. <https://tarimgundemdergisi.com/kooperatifler-icin-dijital-pazar-yeri-hepyerinden>. (26.11.2025).
- Fernandez, Aina; Barreiro, Maria Soliña. (2020). The Algorithms is not My Boss Anymore: Technological appropriation and (new) media strategies in Riders x Derechos and Mensakas. *Contracampo – Brazilian Journal of Communication*, 39 (1), s. 65-83.
- Firth, C. (2024). *Plotting a vision through platform cooperation: Own this: how platform cooperatives help workers build a democratic Internet*, by R. Trebor Scholz. *Culture and Organization*, 31(2), 207–210.
- Frenken, K., & Schor, J.B. (2017). Putting the sharing economy into perspective. *A Research Agenda for Sustainable Consumption Governance*.
- Fuchs, C., & Sevignani, S. (2013). What is digital labour? What is digital work? What's their difference? And why do these questions matter for understanding social media? *tripleC: Communication, Capitalism & Critique*, 11(2), 237–293
- Fuchs, C. (2014). *Digital Labour and Karl Marx*. Routledge.
- Fuchs, C. (2015). *Culture and economy in the age of social media*. Routledge.
- Girişimcilik Vakfı (GİRVAK). (2025). *Geleceğin Kooperatifleri Programı ile Kooperatifler Geleceği Değiştirecek*. <https://www.marjinal.com.tr/basin-bulteni/gelecegin-kooperatifleri-programi-ile-kooperatifler-gelecegi-degistirecek/14945>. 26.11.2015.
- Ghirlanda, P., & Kirov, V. (2024). An alternative organizational model for a more democratic and equitable digital economy: A systematic literature review on platform cooperativism through the lens of stakeholder

- theory. Competitive advantages and challenges. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 95, 1197–1221. <https://doi.org/10.1111/apce.12478>.
- Grytsenko, A. A., and Lypov, V. V. (2024). Platform Cooperativism and its Application in Renewable Energy. *Sci. innov.*, 20(6), 3–17. <https://doi.org/10.15407/scine20.06.003>
- Hübscher, M., & Feiler, A. (2025). A fair Airbnb? (Self-)perceptions in the Fairbnb cooperative that aims to revolutionise the short-term rental market. *Current Issues in Tourism*, 1–13. <https://doi.org/10.1080/13683500.2025.2534966>.
- International Co-operative Alliance. (2015). Guidance notes to the co-operative principles. ICA. <https://www.ica.coop>. 24.12.2025.
- Jordan, T. (2015). *Information politics: Liberation and exploitation in the digital society*. Pluto Press.
- Karakoyun, F. (2023). Yönetici Deneyimleri Perspektifinde Nitel Bir Analiz Işığında Güçlü Kooperatifçilik Modellemesine Öneriler, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(4), 3169-3198.
- Karanfil, İ., & Efe, E. (2025). Türkiye’de Esnaf Kurye Modeli ve Direniş: Trendyol’a Bağlı Kuryelerin İş Bırakma Eylemleri. *Emek Araştırma Dergisi*, 16(27), 25-52.
- KÜSKOOP. (2020). *Türkiye’de Kooperatifçilik Raporu*. Küçük ve Orta Ölçekli Kooperatifler Birliği.
- Kişisel Verileri Koruma Kurulu (KVKK). (2021). *Yemek Sepeti Elektronik İletişim Perakende Gıda Lojistik AŞ veri ihlal bildirimi hakkında karar özeti* (Karar No: 2021/1324, Karar Tarihi: 23/12/2021). Ankara: KVKK. <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6923/Karar-Ozetleri>.
- Metin, B. (2022). Dijitalleşen dünyada değişen istihdam modelleri: Dijital emek platformlarında çalışanlar açısından tehditler ve fırsatlar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF Dergisi*, 24(2), 915–950.
- Cristian Mendoza (2022) The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power, *Church, Communication and Culture*, 7:2, 452-455, DOI: 10.1080/23753234.2022.2086891.
- Narayan, D. (2022). Platform capitalism and cloud infrastructure: Theorizing a hyper-scalable computing regime. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 54(5), 911–929. <https://doi.org/10.1177/0308518X221094028>.
- OECD. (2021a). *Social economy and the COVID-19 crisis: Current and future roles*. OECD Publishing.
- OECD. (2021b). *The digital transformation of SMEs*. OECD Publishing.
- OECD. (2023a), *Empowering Communities with Platform Cooperatives*. OECD Publishing.
- OECD. (2023b). *Platform cooperatives and employment: An alternative for platform work* (Papers No. 2023/16). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/3eab339f-en>.
- Owen, R. (1817). *A new view of society*. London.
- Öz, İlkan (2023), “Platform Ekonomisinde Kolektif Eylemi Yeniden Düşünmek: Trendyol ve Yemeksepeti Kuryelerinin Eylemleri”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, Cilt 21, Sayı 82, (Bahar 2023), 87-116.
- Pais, I., & Zanoni, P. (2024). *The crisis of social reproduction under capitalism: The case of digital care and domestic work platforms*. *Labour & Law Issues*, 10(2), 77–105.
- Papadimitropoulos, E., & Malamidis, H. (2024). The Transformative Potential of Platform Cooperativism: The Case of CoopCycle. *triple C*: 22(1), 1–24.
- Pazarlama Türkiye. (2021). *Yemeksepeti, yerel esnafı dijitalleştirmeyi hedeflediği “Yemeksepeti Mahalle” için ilk adımı attı*. <https://pazarlamaturkiye.com/yemeksepeti-yerel-esnafi-dijitallestirmeyi-hedefledigi-yemeksepeti-mahalle-icin-ilk-adimi-marketyoyu-satin-alarak-atti/>. (27.12.2025).
- Wegner D, Borba Da Silveira A, Ertz M (2024) Mapping out Cooperative Digital Platforms: A Conceptual View. *Cureus J Bus Econ* 1: es44404-024-01904-z. DOI <https://doi.org/10.7759/s44404-024-01904-z>.

- Sandoval, M. (2020). Entrepreneurial activism? Platform cooperativism between subversion and co-optation. *Critical Sociology*, 46(6), 801–817.
- Schneider, Nathan. 2022. "Toward a More Cooperative Web3." SSRN Working Paper 4302681. <https://ssrn.com/abstract=4302681>.
- Scholz, T. (2016). *Platform cooperativism: Challenging the corporate sharing economy*. Rosa Luxemburg Stiftung.
- Scholz, T., & Schneider, N. (Eds.). (2016). *Ours to Hack and to Own: The Rise of Platform Cooperativism, a New Vision for the Future of Work and a Fairer Internet*. OR Books.
- Scholz, T. (2023). *Own This: How Platform Cooperatives Help Workers Build a Democratic Internet*. Verso.
- Schor, J. B. (2014). *Debating the sharing economy*. Great Transition Initiative. Erişim Tarihi: 18.11.2025, <https://www.greattransition.org>.
- Sivil Toplum için Destek Vakfı (SİDV). (2023). *Yaren Kooperatif ile Teknolojide Gelecek Biziz: Kooperatif 4.0 Projesi*. <https://siviltoplumdestek.org/yarinlara-ucuyoruz-projesi/yaren-kooperatif-ile-teknolojide-gelecek-biziz-kooperatif-4-0-projesini-tamamladi/> (26.11.2025).
- Snyder, Hannah, 2019. "Literature review as a research methodology: An overview and guidelines," *Journal of Business Research*, Elsevier, vol. 104(C), pages 333-339.
- Srnicsek, N. (2017). *Platform capitalism*. Polity Press.
- Ticaret Bakanlığı. (2019). *Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2019–2023)*. Ankara.
- Ticaret Bakanlığı. (2021). *Türkiye kooperatifçilik stratejisi ve eylem planı (2021–2025)*. Ankara.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2025). *2025–2029 Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı*. Ankara: T.C. Ticaret Bakanlığı.
- Tutkunca, T., & Haydar, O. (2022). Kooperatiflerde Dijital Dönüşüm ve Kooperatif Çalışanlarının İş Süreçlerine Etkisi: Çukobirlik Üzerine Bir Çalışma. *Scientific Journal Of Innovation And Social Sciences Research*, 2(1), 57-68.
- TÜİK. (2022). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2022*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye Bilişim Derneği. (2025). *Yapay zekâ standartları ve düzenlemeleri*. Türkiye Bilişim Derneği Yayınları.
- Uchiyama, Y. (2025). Cosmolocalism Against Platform Capitalism: Evidence From Ridesharing. *tripleC*, 23(1), 23-39.
- UNDP Türkiye. (2023). *Kadın Kooperatifleri Dijital Araçlar Sayesinde Hızla Gelişiyor*. <https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/kadin-kooperatifleri-dijital-araclar-sayesinde-hizla-gelisiyor> (27.11.2025).
- Yılmaz, Ö. (2023). Digital Capitalism and Individualization of Labour: The Case of Remote Work. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 99-125. <https://doi.org/10.53048/johass.1266236>.
- Zhang, J., Zamani, E., Gerli, P. et al. (1 more author) (2025) Co-constructing cooperative value ecosystems: a critical realist perspective. *Information Systems Journal*, 35 (2). pp. 504-544. ISSN 1350-1917.
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. PublicAffairs.
- Zygmuntowski, M. (2018). *Commoning in the Digital Era: Platform Cooperativism as a Model for Social Economy of Innovation*. *Praktyka Teoretyczna*, 1(27), 169–193.